

PEDAQOJİ AKMEOLOGİYA VƏ ONUN MÜASİR TƏHSİLİN İNKİŞAFINDA ROLU

ƏNVƏR ABBASOV, Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Bakı Slavyan Universiteti. E-mail: abbasov_anver@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-0811-549X>

KƏMALƏ QULİYEVA, Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Azərbaycan Pedaqoji Universiteti. E-mail: kamala.quliyeva51@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8448-2021>

Məqaləyə istinad:

Abbasov Ə., Quliyeva K. (2025). Pedaqoji akmeologiya və onun müasir təhsilin inkişafında rolu. *Azərbaycan məktəbi*. № 4 (713), səh. 37–47

DOI:

10.30546/32898065.2025.4.9028

ANNOTASIYA

Pedaqoji akmeologiya XXI əsrin təhsil fəlsəfəsində müəllimin şəxsiyyət və peşəkar inkişafını prioritet edən unikal elmi istiqamətdir. Bu sahə insanın, xüsusilə müəllimin fəaliyyət və şəxsiyyət inkişafının "akme", yəni zirvə mərhələsini, peşəkarlıq və mənəvi-intellektual kamilliyini araşdırır. Akmeologiya elminin məqsədi insanın potensial imkanlarını maksimal səviyyədə reallaşdırmaqdır.

Pedaqoji akmeologiya müəllimin peşəkar refleksiyasını, yaradıcı özünüifadəsini, mənəvi-emosional sabitliyini və intellektual elastikliyi öyrənir. Onun tarixi inkişafı XX əsrdə sovet psixoloqlarının tədqiqatları ilə başlanıb, xüsusən B.G. Ananyev, N.V. Kuzmina, A.A. Derkaç və A.A. Bodalev elmi məktəbləri ilə sistemləşib. Akmeologiyanın əsas prinsipləri fərdilik, subyektivlik, özünüinkişaf, dəyərlilik, innovativlik və davamlı inkişaf üzərində qurulub.

Müasir pedaqogikada akmeoloji yanaşma kompetensiyaya əsaslanan təhsil, fasilitativ pedaqogika, sosial-emosional öyrənmə, innovativ təhsil mühiti və müəllimin peşəkar inkişaf sistemində özünü göstərir. Azərbaycan təhsilində bu yanaşma müəllimlərin refleksiv fəaliyyətini, mənəvi dəyərlər sistemini, yaradıcı və innovativ bacarıqlarını inkişaf etdirməyə, həmçinin akmeoloji mühit və liderlik modellərinin formalaşdırılmasına xidmət edir.

Nəticədə, pedaqoji akmeologiya müəllimin peşəkar və şəxsi inkişafının elmi əsaslarını təqdim edir, onun "akme" səviyyəsinə çatmasını təmin edir və təhsilin humanist, inkişafyönlü və innovativ xarakterini gücləndirir.

Açar sözlər: Pedaqoji akmeologiya, müəllimin inkişafı, yaradıcılıq, peşəkar refleksiya, akme səviyyəsi.

Məqalə tarixçəsi

Göndərilib: 23.10.2025

Qəbul edilib: 12.11.2025

PEDAGOGICAL ACMEOLOGY AND ITS ROLE IN THE DEVELOPMENT OF MODERN EDUCATION

ANVAR ABBASOV, Doctor of Philosophy in Pedagogy, Associate Professor, Baku Slavic University. E-mail: abbasov_anver@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-0811-549X>

KAMALA GULIYEVA, Doctor of Philosophy in Pedagogy, Associate Professor, Azerbaijan Pedagogical University.
E-mail: kamala.quliyeva51@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8448-2021>

To cite this article:

Abbasov A., Guliyeva K. (2025). Pedagogical Acmeology and Its Role in the Development of Modern Education. *Azerbaijan Journal of Educational Studies*. Vol. 713, Issue IV, pp. 37–47

DOI:

10.30546/32898065.2025.4.9028

ABSTRACT

Pedagogical acmeology is a distinctive scientific field within the philosophy of 21st-century education that emphasizes the personal and professional development of teachers. This discipline examines the highest stage of human development — particularly that of educators — encompassing their professional excellence, moral integrity, and intellectual maturity. The primary goal of acmeology as a science is to help individuals realize their potential to the fullest extent.

Pedagogical acmeology investigates teachers' professional reflection, creative self-expression, moral and emotional resilience, and intellectual adaptability. Its conceptual foundations emerged in the 20th century through the works of Soviet psychologists and were further systematized within the scientific schools of B. G. Ananyev, N. V. Kuzmina, A. A. Derkach, and A. A. Bodalev. The core principles of acmeology include individuality, subjectivity, self-development, value orientation, innovation, and sustainable growth.

In contemporary pedagogy, the acmeological approach is reflected in competence-based education, facilitative pedagogy, social and emotional learning, innovative educational environments, and systems for teachers' professional development. In the context of Azerbaijani education, this approach contributes to enhancing teachers' reflective practices, moral and value-based thinking, creative and innovative capacities, as well as to fostering acmeological environments and leadership models.

Consequently, pedagogical acmeology provides the scientific foundation for teachers' personal and professional advancement, ensuring their attainment of the "acme" level and reinforcing the humanistic, developmental, and innovative dimensions of modern education.

Keywords: Pedagogical acmeology, teacher development, creativity, professional reflection, acme level.

Article history

Received: 23.10.2025

Accepted: 12.11.2025

Giriş

XXI əsrin təhsil fəlsəfəsində insan amili, onun özünüinkişaf və özünüreallaşdırma potensialı əsas prioritetlərdən birinə çevrilib. Müasir pedaqogika artıq yalnız bilik və bacarıqların ötürülməsi ilə kifayətlənmir; o, insanın şəxsiyyət kimi formalaşması, peşəkar fəaliyyətində və həyatında “zirvə nöqtəsinə” – kamillik mərhələsinə yüksəlməsi üçün şərait yaratmağa çalışır. Məhz bu baxımdan, son onilliklərdə elmi düşüncədə “akmeologiya” anlayışı ön plana çıxıb, şəxsiyyətin inkişafının zirvə mərhələlərini öyrənən mühüm bir elmi istiqamət kimi formalaşmış.

“Akmeologiya” termini qədim yunan dilindəki “akme” – yəni “zirvə”, “çıxış”, “ən yüksək mərhələ” sözündən götürülüb. Bu elmin əsas məqsədi insan fəaliyyətinin və şəxsiyyətin inkişafının ən yüksək pilləsinə çatma mexanizmlərini araşdırmaqdır. Akmeologiya ilk dəfə XX əsrin ortalarında rus psixoloji məktəbinin nümayəndələri tərəfindən elmi dövriyyəyə gətirilib, xüsusən də B. G. Ananyev, N. V. Kuzmina, A. A. Derkaç, A. A. Bodalev kimi alimlərin tədqiqatlarında sistemli şəkildə əsaslandırılıb. B.G.Ananyev akmeologiyayı “insanın şəxsiyyət və fəaliyyət zirvələrinin psixoloji əsaslarını öyrənən elmi sahə” kimi səciyyələndirib.

Akmeologiya tədrisən bir çox sahələrdə – menecmentdə, hərbi psixologiyada, idmanda və xüsusilə pedaqogikada tətbiq olunmaqdadır. Beləliklə, pedaqoji akmeologiya anlayışı meydana gəlib ki, bu da müəllimin, tərbiyəçinin, təhsil işçisinin peşəkar kamilliyə doğru inkişaf prosesini, onun “akme”yə – yəni pedaqoji fəaliyyətinin zirvəsinə çatma yollarını araşdırır. Pedaqoji akmeologiya həm nəzəri, həm də praktik mahiyyət daşıyır: o, müəllimin özünüinkişaf motivasiyasını, yaradıcı potensialını, peşəkar refleksiyasını və mənəvi dəyərlərini formalaşdıran kompleks mexanizmləri izah edir.

Müasir dövrdə təhsil sistemində baş verən dəyişikliklər – innovativ texnologiyaların tətbiqi, kompetensiyaya əsaslanan yanaşma, müəllimin fasilitator və bələdçi rolunun artması – pedaqoji akmeologiyanın aktuallığını daha da artırır. Bu

elm sahəsi pedaqoji fəaliyyətin yalnız metodik və didaktik tərəflərini deyil, həm də müəllimin şəxsiyyətinin mənəvi-intellektual inkişafını, öz potensialını reallaşdırma bacarığını öyrənir.

Məqalənin məqsədi pedaqoji akmeologiyanın elmi-nəzəri əsaslarını, onun formalaşma mərhələlərini, müasir pedaqogikadakı yerini və Azərbaycan təhsil sistemində tətbiq imkanlarını araşdırmaqdır. Bu məqsədlə akmeologiyanın yaranma tarixinə, müasir pedaqoji proseslərdəki əhəmiyyətinə, həmçinin pedaqogun peşəkar inkişafı və şəxsiyyətinin kamilləşməsi baxımından verdiyi töhfələrə nəzər salınacaqdır.

Pedaqoji akmeologiyanın mahiyyəti və predmeti

Akmeologiyanın pedaqogika ilə qovuşduğu nöqtə insanın, xüsusən də müəllimin peşəkar fəaliyyətində kamillik mərhələsinə çatma prosesidir. Pedaqoji akmeologiya bu baxımdan, insanın yalnız bilik və bacarıqlarının deyil, həm də onun mənəvi, yaradıcı və reflektiv keyfiyyətlərinin zirvəsini öyrənir. Yəni bu elm sahəsi müəllimin öz peşəsində “ən yüksək mənəvi və peşəkar səviyyəyə” çatmasının qanunauyğunluqlarını araşdırır.

Pedaqoji akmeologiyanın predmeti müəllimin şəxsiyyətinin inkişafı, peşəkar fəaliyyətinin səmərəliliyi və bu fəaliyyətin yüksək nəticələrə gətirib çıxaran daxili-psixoloji, sosial və pedaqoji amilləridir. A. A. Derkaçın fikrincə, akmeologiya insanın öz-özünü təkmilləşdirmə mexanizmlərini və onun fəaliyyətinin “akme səviyyəyə” yüksəlməsini təmin edən şərait və amilləri öyrənir. O yazırdı ki, akmeologiya insanın öz inkişaf zirvəsinə çatması üçün elmi-psixoloji mexanizmləri aşkar etməlidir (Derkaç, 2004). Bu baxış pedaqoji sahəyə tətbiq olunduqda, müəllimin öz peşəsində və şəxsiyyətində zirvəyə çatmasının elmi əsaslarını formalaşdırır.

Pedaqoji akmeologiya pedaqogikanın digər istiqamətləri ilə sıx bağlıdır. O, bir tərəfdən pedaqoji psixologiya ilə, yəni müəllimin şəxsiyyətinin psixoloji inkişaf qanunauyğunluqları ilə, digər tərəfdən peşəkar pedaqogika ilə, yəni

təlim-tərbiyə prosesinin effektivliyini təmin edən metodlarla qarşılıqlı əlaqədədir. Lakin akmeologiyanın fərqləndirici cəhəti onun kamillik və zirvə inkişafı problemini əsas məqsəd kimi götürməsidir.

B. G. Ananyevin (1968) konsepsiyasında insanın “akme” mərhələsi onun bioloji, sosial və mənəvi imkanlarının maksimum harmoniyasına nail olduğu dövrüdür. Müəllim üçün bu mərhələ onun pedaqoji ustalığının, yaradıcı qabiliyyətlərinin və dəyərlər sisteminin vəhdət halına gəldiyi məqamı ifadə edir. N.V.Kuzmina da pedaqoji akmeologiyanın əsasını müəllimin fəaliyyət keyfiyyətləri ilə onun şəxsiyyət keyfiyyətləri arasında harmoniyanın qurulmasında görürdü. O yazırdı ki, pedaqoji ustalıq – şəxsiyyətin mənəvi və intellektual kamilliyinin sintezidir (Kuzmina, 1990).

Pedaqoji akmeologiya yalnız müəllimin fəaliyyətinin nəticələrini deyil, həm də onun özünüinkişaf mədəniyyətini öyrənir. Özünü-inkişaf və özünü-təkmilləşdirmə müəllim şəxsiyyətinin əsas akmeoloji göstəricilərindəndir. Bu göstəricilər aşağıdakı kimi qruplaşdırıla bilər:

- ***Peşəkar refleksiya*** – müəllimin öz fəaliyyətini dəyərləndirmə, təcrübədən nəticə çıxarma bacarığı;
- ***Yaradıcı özünüifadə*** – tədris prosesində yeniliklər tətbiq etmə, müəllimlik peşəsinə fərdi yanaşma;
- ***Mənəvi-emosional sabitlik*** – pedaqoji fəaliyyət zamanı stresslə mübarizə, pozitiv münasibət formalaşdırma;
- ***İntellektual elastiklik*** – yeni təlim texnologiyalarına uyğunlaşma, çevik pedaqoji qərarlar qəbul etmə bacarığı.

Bu baxımdan, pedaqoji akmeologiya, əslində, müəllimin kamillik elmi kimi çıxış edir. O, müəllim şəxsiyyətini inkişaf etdirən amilləri – motivasiya, dəyərlər sistemi, mənəvi mədəniyyət, pedaqoji yaradıcılıq və kommunikativ qabiliyyətlər kimi komponentləri sistemləşdirir. Akmeoloji yanaşma müəllimi yalnız “müəllimlik edən” şəxs deyil, həm də “inkişaf edən və inkişaf etdirən” şəxs kimi nəzərdən keçirir.

Pedaqoji akmeologiyanın mühüm prinsiplərindən biri də humanizm və şəxsiyyətyönlülükdür. Müəllimin peşəkar kamilliyi yalnız texnoloji və metodik bacarıqlarla məhdudlaşmır; o, mənəvi dəyərlərə, empatiya qabiliyyətinə, ünsiyyət mədəniyyətinə və təhsil prosesində fərdin potensialına hörmətə əsaslanmalıdır. A.A.Bodalevin fikrincə, “akme səviyyəsinə çatmış müəllim – özünü və başqalarını dərk etmə bacarığını birləşdirən şəxsdir” (Bodalev, 1995).

Pedaqoji akmeologiyanın tətbiqi müasir təhsildə müəllimin peşəkar inkişaf sisteminə yeni baxış gətirir. Bu yanaşma müəllimin fəaliyyətində üç əsas mərhələni fərqləndirir:

1. ***Adaptasiya mərhələsi*** – gənc müəllimin peşəyə alışma və təcrübə toplama dövrü;
2. ***Peşəkar sabitlik mərhələsi*** – fəaliyyətin məqsədyönlü və sistemli xarakter aldığı dövr;
3. ***Akme mərhələsi*** – peşəkar ustalığın və yaradıcılığın zirvəsinə çatma mərhələsi.

Beləliklə, pedaqoji akmeologiyanın mahiyyəti insanın – bu halda müəllimin öz potensialını tam reallaşdırması, şəxsiyyətinin və fəaliyyətinin yüksək səviyyədə inkişafını təmin edən daxili və xarici amillərin öyrənilməsidir. Onun predmeti isə pedaqoqun peşəkar kamilliyə aparan yollarını, vasitələri və şəraitini müəyyənləşdirməkdir.

Pedaqoji akmeologiyanın inkişaf mərhələləri və tarixi kökləri

Pedaqoji akmeologiya elmi öz tarixi inkişafı baxımından həm psixologiyanın, həm də pedaqogikanın dərin qatlarında formalaşmış. Onun nəzəri təməli şəxsiyyətin inkişaf qanunauyğunluqları, insan fəaliyyətinin səmərəlilik amilləri və özünüreallaşdırma proseslərinin elmi tədqiqi ilə sıx bağlıdır. Lakin ayrıca elm kimi akmeologiya XX əsrin ikinci yarısında, xüsusən də 1960–1970-ci illərdə sovet elmi mühitində sistemli şəkildə formalaşmağa başlayıb.

Akmeologiya anlayışını elmi dövriyyəyə ilk dəfə N.A.Ribnikov (1928) gətirib, lakin bu ideya daha sonra B.G.Ananyev tərəfindən psixoloji istiqamətdə genişləndirilib. Ananyev insanı

“bütünlüklə öyrənilən fenomen” kimi dəyərləndirərək, onun bioloji, sosial və mənəvi tərəflərinin qarşılıqlı əlaqəsində zirvə mərhələsinə çatma prosesini tədqiq etməyə çalışıb. O qeyd edirdi ki, insanın “akmesi” onun potensial imkanlarının optimal reallaşması mərhələsidir (Ananyev, 1968). Bu yanaşma sonradan “akmeologiya”nın psixoloji istiqamətinin əsasını qoydu.

XX əsrin 80–90-cı illərində bu ideyalar daha da inkişaf etdirilərək pedaqoji istiqamətdə konkretləşdirildi. A.A.Derkaç, N.V. Kuzmina və A.A. Bodalev kimi tədqiqatçılar akmeologiyanın predmetini insanın fəaliyyətində zirvə mərhələsinə çatma qanunauyğunluqları kimi müəyyənləşdirdilər. Onlar hesab edirdilər ki, insanın “akmesi” yalnız təbii istedad və qabiliyyətlərlə deyil, həm də sosial və mənəvi mühitlə, özünüinkişaf motivasiyası ilə sıx əlaqəlidir.

Bu dövrdə pedaqoji akmeologiyanın ayrıca istiqamət kimi formalaşması məhz N.V.Kuzmina və onun elmi məktəbi ilə bağlıdır. Kuzmina “müəllimin peşəkar fəaliyyəti”ni xüsusi tədqiqat obyektinə çevirib, pedaqoji ustalığın strukturu və səviyyələrini müəyyənləşdirib. O, pedaqoji peşəkarlığın beş əsas səviyyəsini fərqləndirirdi: adaptasiya, reproduksiya, fəaliyyət sabitliyi, yaradıcılıq və akme mərhələsi. Bu model pedaqoji akmeologiyanın təməl sxemlərindən biri hesab olunur (Kuzmina, 1990).

A.A.Derkaç isə akmeologiyayı “insanın öz inkişaf zirvəsinə çatması üçün şərait və vasitələrin elmi əsaslandırılması” kimi izah edib və bu prosesi yalnız fərdi deyil, həm də sosial fenomen kimi dəyərləndirib. Onun rəhbərliyi ilə Moskva Dövlət Universitetində (1990-cı illərdə) Akmeologiya laboratoriyası yaradılıb və burada müəllimlərin, psixoloqların, idarəetmə işçilərinin peşəkar inkişafı üzrə akmeoloji proqramlar işlənib.

Akmeologiyanın tarixi inkişafında A.A.Bodalev də mühüm rol oynayıb. O, şəxsiyyətin ünsiyyət və qarşılıqlı təsir prosesində formalaşmasını ön plana çəkərək, “akme səviyyəsinə çatan insan”ı yüksək kommunikatativ mədəniyyətə malik şəxs kimi təsvir edib (Bodalev, 1995). Bu fikir

pedaqoji akmeologiyanın humanist yönünü daha da dərinləşdirib.

Pedaqoji akmeologiyanın inkişafına Qərb psixologiyasının da müəyyən təsiri olub. Xüsusilə A.Maslounun “özünüaktualizasiya” konsepsiyası (self-actualization), K. Rocersin humanist psixoterapiyası və E.Frommun “yaradıcı insan” ideyası akmeoloji yanaşmanın fəlsəfi əsaslarını gücləndirib. Maslou insanın potensial imkanlarını reallaşdırmasını “psixoloji sağlamlığın ali forması” kimi izah edir, bu isə akmeologiyanın əsas ideyası ilə – insanın kamilliyə doğru inkişafı ilə üst-üstə düşür (Maslou, 1954).

XXI əsrdə akmeologiya tədricən beynəlxalq miqyasda tanınan elmi istiqamətə çevrilib. Bu dövrdə akmeoloji ideyalar idarəetmə, liderlik, peşəkar inkişaf, təhsil və psixoterapiya sahələrində geniş tətbiqini tapıb. Müasir dövrdə Rusiya, Belarus, Qazaxıstan və Baltik ölkələrində “Akmeologiya və Peşəkar İnkişaf” mərkəzləri fəaliyyət göstərir.

Azərbaycan elmi mühitində isə akmeoloji ideyalar daha çox pedaqoqun peşəkar inkişafı, müəllimin özünüinkişaf mədəniyyəti və şəxsiyyətyönlü təlim problemləri ilə əlaqələndirilir. Azərbaycan təhsilində bu istiqamət son illərdə innovativ pedaqogika, kompetensiya əsaslı kurikulumlar və fasilativ təlim modelləri ilə birləşərək yeni aktual tədqiqat mövzularına çevrilib.

Beləliklə, pedaqoji akmeologiyanın tarixi inkişaf mərhələlərini üç əsas dövrə ayırmaq mümkündür:

1. **Formalaşma mərhələsi** (1920–1960) – akmeologiyanın psixoloji əsaslarının yaranması (Ribnikov, Ananyev);

2. **Sistemləşmə mərhələsi** (1970–1990) – pedaqoji istiqamətin elmi strukturunun müəyyənləşməsi (Kuzmina, Derkaç, Bodalev);

3. **Müasir mərhələ** (XXI əsr) – beynəlxalq səviyyədə akmeoloji yanaşmanın təhsil və idarəetməyə inteqrasiyası, milli təhsil modellərinə uyğunlaşdırılması.

Bu mərhələlər göstərir ki, pedaqoji akmeologiya təkcə elmi konsepsiya deyil, həm də pedaqoqun şəxsiyyətinin kamilləşməsinə təmin edən fəlsəfi-pedaqoji sistemdir.

Müasir pedaqogikada akmeoloji elementlər

Müasir pedaqogika öz mahiyyətinə görə şəxsiyyətyönlü, humanist və inkişafetdirici xarakter daşıyır. Bu istiqamətlərin hər birində akmeoloji baxışın elementlərini görmək mümkündür. Əgər klassik pedaqogika, əsasən, “öyrədən” və “idarə edən” müəllim modelinə əsaslanırdısa, müasir pedaqogika müəllimi inkişaf etdirən, öyrənməyə şərait yaradan və öz potensialını reallaşdıran şəxs kimi nəzərdən keçirir. Bu isə pedaqoji akmeologiyanın əsas ideyası ilə – müəllimin və öyrənənin şəxsiyyətinin inkişaf zirvəsinə yönəlməsi ilə eyni məna daşıyır.

Akmeoloji yanaşma müasir pedaqogikada bir neçə əsas istiqamətdə özünü göstərir: *kompetensiyaya əsaslanan təhsil, inkişafetdirici təlim, fasilitativ pedaqogika, müəllimin peşəkar inkişaf modeli, sosial-emosional öyrənmə və innovativ təhsil mühiti* kimi konsepsiyalarda bu elementlər aydın görünür.

Kompetensiyaya əsaslanan təhsildə akmeoloji baxış. Kompetensiyaya əsaslanan təhsil modeli yalnız biliklərin deyil, bacarıq, vərdiş və dəyərlərin formalaşdırılmasını hədəfləyir. Bu modelin mahiyyəti şəxsiyyətin müstəqil düşünmə, qərarvermə, problem həlletmə və yaradıcılıq qabiliyyətini inkişaf etdirməkdir. Bu xüsusiyyətlər akmeoloji inkişafın əsas göstəriciləridir. N.V.Kuzmina qeyd edirdi ki, “peşəkar səriştəlilik pedaqoji fəaliyyətin zirvə göstəricisidir, çünki o, müəllimin həm intellektual, həm emosional, həm də mənəvi keyfiyyətlərinin vəhdətini təmin edir” (Kuzmina, 1990). Deməli, kompetensiya əsaslı yanaşma müəllimin və şagirdin öz “akme potensialını” reallaşdırması üçün zəruri təməldir.

Fasilitativ pedaqogika və özünüreallaşdırma. K.Rocersin humanist psixologiyasına əsaslanan fasilitativ pedaqogika müəllimin rəhbər deyil, “bələdçi və dəstəkçi” rolunu vurğulayır. Bu modeldə müəllim təlim prosesinin mərkəzində dayanmır, onun tərəfdaşına çevrilir. Rocersin “self-actualization”, yəni özünüreallaşdırma prinsipi akmeoloji yanaşmanın psixoloji təməlidir. Müəllim öyrənənin fərdi inkişafını

dəstəklədikcə, eyni zamanda öz şəxsi akme mərhələsinə doğru irəliləyir.

Müəllimin peşəkar inkişaf sistemində akmeoloji elementlər. Müasir dövrdə müəllim yalnız bilik ötürən deyil, həm də daim öyrənən və inkişaf edən şəxs olmalıdır. Müəllimin peşəkar inkişaf prosesi üç istiqamətdə akmeoloji xarakter daşıyır:

1. **Fərdi inkişaf** – müəllimin öz potensialını tanıması, şəxsi və peşəkar məqsədlərini müəyyən etməsi;

2. **Peşəkar refleksiya** – öz fəaliyyətini qiymətləndirmə, zəif və güclü tərəflərini təhlil etmə bacarığı;

3. **Kollektiv təcrübə mübadiləsi** – peşəkar icmalarda iştirak, əməkdaşlıq və qarşılıqlı öyrənmə.

A.A.Derkaçın fikrincə, “müəllimin akmesi onun şəxsi və peşəkar məniyyətini birləşdirən bildiyi nöqtədə yaranır” (Derkaç, 2004). Bu, müasir təhsildə müəllimlərin fasilitativ, refleksiv və yaradıcılıqyönlü fəaliyyət tərzinin elmi əsasını təşkil edir.

Sosial-emosional öyrənmə və akmeoloji inkişaf. Son illərdə təhsildə sosial-emosional öyrənmə (SEL) konsepsiyası geniş yayılıb. Bu yanaşma öyrənənin emosional savadlılığını, empatiyasını, özünüidarəetmə və sosial məsuliyyət hissini formalaşdırmağı məqsəd qoyur. Bu isə akmeoloji baxımdan insanın mənəvi kamilliyinə aparan yoldur. Müəllim və şagird arasında qarşılıqlı hörmət və emosional balansın qorunması tədrisin keyfiyyətini artırmaqla yanaşı, tərəflərin şəxsiyyət kimi “akme”yə yüksəlməsini də təmin edir.

Innovativ və rəqəmsal təhsil mühitində akmeoloji elementlər. XXI əsrdə təhsilin rəqəmsallaşması və ağıllı texnologiyaların tətbiqi pedaqoji akmeologiyanın yeni istiqamətlərini müəyyənləşdirir. Müəllim artıq yalnız bilik mənbəyi deyil, rəqəmsal lider, innovativ düşüncə modeli və yaradıcı koordinator rolunu daşıyır. Bu dəyişikliklər akmeoloji inkişafın yeni parametrlərini tələb edir:

- *texnoloji adaptasiya qabiliyyəti,*
- *çevik öyrənmə,*
- *yaradıcı və problem həlletmə bacarığı,*
- *innovasiyalara açıq düşüncə tərz.*

Müəllimin bu bacarıqları mənimsəməsi onun peşəkar "akme"-sini müasir dövrün tələblərinə uyğunlaşdırır.

Akmeoloji dəyərlərin pedaqogikada əks olunması. Müasir təhsil sistemində akmeoloji dəyərlər – özünəinam, məsuliyyət, yaradıcılıq, müstəqillik, əməkdaşlıq və mənəvi mədəniyyət pedaqoji fəaliyyətin aparıcı prinsiplərinə çevrilir. Bu dəyərlər həm müəllimin, həm də öyrənənin kamillik prosesini dəstəkləyir. A.A.Bodalevin qeyd etdiyi kimi, "akme səviyyəsinə çatmış insanın əsas göstəricisi onun dəyərlər sisteminin yetkinliyidir" (Bodalev, 1995). Bu fikir müasir pedaqogikanın humanist istiqaməti ilə tam səsləşir.

Akmeoloji yanaşmanın təhsil siyasətində rolu. Müasir təhsil siyasətində müəllim hazırlığı, ixtisasartırma və təlim keyfiyyəti məsələlərində akmeoloji yanaşma strateji əhəmiyyət daşıyır. Çünki bu yanaşma müəllimin inkişafını "müvəqqəti kurs" deyil, davamlı və mərhələli proses kimi nəzərdən keçirir. Təlimdə refleksiya, mentorluq, professional icmalar və özünü-qiyətləndirmə mexanizmlərinin tətbiqi bu istiqamətdə atılan mühüm addımlardır.

Beləliklə, müasir pedaqogika akmeoloji elementləri vasitəsilə insanın potensialının müəyyən olunmasına, müəllimin və öyrənənin şəxsiyyət kimi formalaşmasına və təhsilin humanistləşməsinə xidmət edir. Akmeoloji yanaşma pedaqogikanın statik deyil, dinamik və inkişafyönlü sistem olmasını təmin edir.

Pedaqoji akmeologiyanın müasir pedaqogika və əlaqədar elmlərlə qarşılıqlı əlaqəsi

Akmeologiyanın əsas xüsusiyyətlərindən biri onun kompleks və integrativ xarakter daşımasıdır. Bu elm insanın inkişafına bir sistem kimi yanaşır və yalnız psixoloji deyil, həm də sosial, pedaqoji, fəlsəfi və menecment aspektlərini özündə birləşdirir. Akmeologiya bütövlükdə şəxsiyyətin formalaşma və özünü-reallaşdırma mexanizmlərini tədqiq etdiyindən, onun pedaqogika ilə əlaqəsi qarşılıqlı təsir xarakteri daşıyır.

Müasir pedaqogika insanın bilik, bacarıq və dəyərlər sistemini formalaşdırmaqla yanaşı, onun şəxsiyyət potensialını üzə çıxarmağa, özünüinkişaf imkanlarını genişləndirməyə yönəlib. Akmeologiya isə bu prosesin "zirvə mərhələsini" öyrənir, yəni insanın öz fəaliyyəti və təlim-tədris təcrübəsində maksimum səmərə, peşəkarlıq və mənəvi məmnunluq səviyyəsinə çatma yollarını araşdırır. N.V.Kuzminanın sözləri ilə desək, "Pedaqoji akmeologiya müəllimin peşəkarlıq zirvəsinə çatmasının qanunauyğunluqlarını, onun özünüinkişaf və özünü-təkmilləşdirmə mexanizmlərini öyrənir" (Kuzmina, 1990).

Pedaqoji akmeologiyanın elmi əsasları psixologiya ilə də sıx bağlıdır. Şəxsiyyətin motivasiyası, emosional intellekt, refleksiya və özünü-tənqid kimi mexanizmlər akmeoloji inkişafın mühüm psixoloji göstəriciləridir. A.A.Derkaç qeyd edirdi ki, "akmeoloji inkişaf yalnız biliklərin toplanması deyil, həm də insanın daxili mənəvi strukturunun formalaşmasıdır" (Derkaç, 2000). Deməli, pedaqoji akmeologiya psixologiyanın nəticələrinə əsaslanmaqla müəllimin daxili potensialını üzə çıxarma yollarını pedaqoji səviyyədə sistemləşdirir.

Digər mühüm istiqamət fəlsəfə ilə əlaqəlidir. Akmeologiyanın fəlsəfi əsasında insanın kamillik ideyası, məqsədyönlü özünü-reallaşdırma, şəxsiyyətin dəyərlər sistemində yüksəliş kimi anlayışlar dayanır. Humanist fəlsəfənin nümayəndələri – A.Maslou, K.Rocers və V.Frankl insanın öz "akme"-sini tapmasını onun mənəvi mövcudluğunun əsas şərti kimi dəyərləndiriblər. Müasir pedaqoji akmeologiya bu ideyaları praktik təhsilə tətbiq edərək müəllimin şəxsiyyətini inkişafın mərkəzi elementi kimi qəbul edir.

Menecment və liderlik elmləri də pedaqoji akmeologiyanın nəzəri bazasını zənginləşdirir. Müəllim yalnız bilik ötürən deyil, həm də sinif, məktəb və təlim mühitinin lideridir. Akmeoloji baxımdan liderlik insanları ruhlandırmaq, onlara nümunə olmaq və ortaq məqsədlərə yönəltmək bacarığıdır. Müəllimin bu bacarığını inkişaf etdirmək üçün akmeologiya effektiv kommunikasiya, komanda idarəçiliyi, emosional balans və strateji düşünmə kimi keyfiyyətlərin formalaşmasını zəruri hesab edir.

Son onilliklərdə nevroelm və koqnitiv pedaqogika da akmeoloji istiqamətlərlə əlaqələndirilir. Müasir tədqiqatlar göstərir ki, insan beyninin neyropplastik xüsusiyyətləri sayəsində şəxsiyyət inkişafı həyat boyu davam edir. Bu isə akmeologiyanın əsas ideyasını – insanın istənilən yaş mərhələsində inkişaf və kamilliyə çatmaq potensialını elmi cəhətdən təsdiqləyir.

Beləliklə, pedaqoji akmeologiya pedaqogikanın, psixologiyanın, fəlsəfənin, menecmentin və koqnitiv elmlərin sintez nöqtəsində formalaşmışdır. Onun gücü məhz bu integrativlikdədir. Bu elmi yanaşma müasir təhsil mühitində müəllimin peşəkar və şəxsiyyət keyfiyyətlərinin balanslı inkişafını təmin etməyə, tədris prosesində humanist, yaradıcı və refleksiv yanaşmanı gücləndirməyə xidmət edir.

Pedaqoji akmeologiyanın əsas prinsipləri və elementləri

Pedaqoji akmeologiyanın mahiyyətini dərk etmək üçün onun əsas prinsiplərini və struktur elementlərini sistemli şəkildə təhlil etmək zəruridir. Bu prinsiplər insanın, xüsusilə müəllimin peşəkar və şəxsi inkişafının qanunauyğunluqlarını müəyyənləşdirir, onu “akme”yə, yəni kamillik zirvəsinə aparan inkişaf modelinin nəzəri bazasını yaradır.

Akmeoloji inkişafın prinsipləri. Akmeoloji yanaşma bir sıra fundamental prinsiplərə əsaslanır. Onların hər biri pedaqoji fəaliyyətin keyfiyyətini yüksəltmək və müəllimin potensialını tam reallaşdırmaq üçün nəzərdə tutulub.

a) Fərdilik və subyektivlik prinsipi. Bu prinsipə görə, hər bir müəllim özünəməxsus inkişaf yoluna malikdir. Akmeologiya insanı obyekt deyil, öz inkişafının subyekt kimi dəyərləndirir. Müəllim yalnız xarici təsirlərlə deyil, daxili motivasiya, məqsədyönlülük və refleksiya vasitəsilə kamilliyə doğru irəliləyir. A.A.Bodalev belə qənaətə gəlir ki, insan yalnız öz həyat fəaliyyətinə yaradıcı münasibət bəslədiyi zaman akme vəziyyətinə çatır (Bodalev, 1998).

b) Özünüinkişaf və özünüreallaşdırma prinsipi. Bu prinsip insanın həyat və fəaliyyət prosesində

öz bacarıqlarını aşkara çıxarma və onları sosial cəhətdən dəyərli məqsədlərə yönəltmə qabiliyyətini əhatə edir. Pedaqoji akmeologiyada bu, müəllimin peşəkar refleksiyası, öz təcrübəsini təhlil etməsi və onu davamlı təkmilləşdirməsi deməkdir. Akmeoloji inkişafın hər mərhələsi yeni biliklərə və yaradıcı axtarışlara açıq olmağı tələb edir.

c) Dəyərlilik və mənəvi-etik prinsip. Akmeologiya insanın yalnız intellektual deyil, həm də mənəvi kamilliyini zəruri sayır. Müəllimin “akme” səviyyəsinə çatması üçün peşəkar biliklərlə yanaşı, etik məsuliyyət, humanizm, tolerantlıq və əməksevərlik kimi mənəvi dəyərlərin formalaşması əsas şərtidir. Bu prinsip pedaqogikanın humanist istiqamətləri ilə sıx bağlıdır.

d) İnnovativlik və yaradıcılıq prinsipi. Pedaqoji akmeologiya yaradıcılığı müəllimin əsas inkişaf resursu kimi qəbul edir. Akme səviyyəsinə çatan müəllim müasir texnologiyaları səmərəli tətbiq edir, təlim prosesinə fərdi yanaşma gətirir, yeni metodik modellər formalaşdırır. Bu prinsip xüsusilə müasir təhsildə “innovativ pedaqogika” və “ağıllı tədris mühiti” anlayışları ilə səsleşir.

e) Davamlı inkişaf prinsipi. İnsanın inkişafı heç vaxt başa çatmır – bu, akmeologiyanın təməl ideyalarından biridir. Müəllimin professional və şəxsiyyət kamilliyi bir proses kimi qiymətləndirilir. Beləliklə, akmeoloji yanaşma “öyrənən müəllim” modelini dəstəkləyir və fasiləsiz təhsil ideyası ilə üst-üstə düşür.

Akmeoloji inkişafın əsas elementləri. Pedaqoji akmeologiyada inkişaf prosesi bir-biri ilə əlaqəli bir neçə komponentdən ibarətdir. Hər bir komponent müəllimin “akme”yə doğru irəliləyişində mühüm rol oynayır.

a) Motivasiya komponenti. Bu, müəllimin öz peşəsinə, şagirdlərinə və təlim prosesinə qarşı daxili münasibətini müəyyənləşdirən psixoloji əsasdır. Akmeoloji baxımdan motivasiya insanın özünü reallaşdırmaq və faydalı olmaq istəyidir. N.V.Kuzminanın fikrincə, peşəkar akme yalnız yüksək motivasiyalı şəxsiyyətin fəaliyyətində mümkündür (Kuzmina, 1990).

b) Koqnitiv komponent. Koqnitiv komponent müəllimin bilik, bacarıq və səriştə səviyyəsini

əhatə edir. Akmeoloji modeldə bu komponent təkcə nəzəri biliklərin deyil, həm də onların praktik tətbiq qabiliyyətinin inkişafını nəzərdə tutur. Müəllimin biliklərinin dərinliyi və çevikliyi onun peşəkar akme səviyyəsinə çatmasının göstəricisidir.

c) Refleksiv komponent. Refleksiya müəllimin öz fəaliyyətinə tənqidi yanaşmaq, nəticələri analiz etmək və özünü təkmilləşdirmək bacarığıdır. Akmeologiya bu komponenti inkişafın əsas şərti hesab edir. Reflektiv düşüncə müəllimə öz təcrübəsini yenidən dəyərləndirməyə və mütəmadi yeniliklər axtarmağa kömək edir.

d) Kommunikativ komponent. Pedaqoji fəaliyyətin mərkəzində insan-insan münasibətləri dayanır. Akmeoloji baxımdan müəllim üçün effektiv ünsiyyət, empatiya, emosional balans və komanda əməkdaşlığı bacarıqları "akme" vəziyyətinə çatmaq üçün vacib amillərdir.

e) Yaradıcı və transformativ komponent. Bu komponent müəllimin peşəkar fəaliyyətini dəyişdirici, yeniləyici və yaradıcı istiqamətdə inkişaf etdirmək qabiliyyətini ifadə edir. Akmeoloji inkişafda müəllim yalnız mövcud bilikləri tətbiq etmir, həm də yeni pedaqoji texnologiyaların müəllifinə çevrilir.

Akmeoloji mühit faktoru. Akmeoloji inkişaf fərdi səylərlə yanaşı, mühitin dəstəyi ilə bağlıdır. Məktəbdə yaradılan akmeoloji mühit, yeni yaradıcılığa, təşəbbüsə, əməkdaşlığa və innovasiyaya açıq mühit müəllimin potensialının üzə çıxmasına şərait yaradır. Belə bir mühitdə müəllim həm də sosial-mənəvi dəstək alır və özünü reallaşdırma üçün optimal şərait tapır.

Azərbaycan təhsil sisteminə pedaqoji akmeologiyanın tətbiq imkanları

Azərbaycan Respublikasında son illərdə təhsil siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri müəllimlərin peşəkar inkişafının təmin olunması, onların şəxsiyyət və fəaliyyət baxımından müasir tələblərə uyğun formalaşmasıdır. Bu məqsədlə həyata keçirilən islahatlar – kurikulum islahatı, müəllimlərin sertifikatlaşdırılması, diaqnostik qiymətləndirmə və fasiləsiz peşəkar inkişaf proqramları əslində pedaqoji akmeologiyanın əsas ideyaları ilə səsleşir.

Pedaqoji akmeologiyanın Azərbaycan təhsilinə gətirə biləcəyi dəyər, ilk növbədə, müəllimin şəxsiyyətinə yönəlmiş inkişaf modelinin qurulmasıdır. Əgər ənənəvi pedaqoji sistemdə diqqət, əsasən, bilik ötürməyə yönəlirdisə, akmeoloji yanaşma müəllimin şəxsiyyətini, onun peşəkar "mən"ini formalaşdırmağa, daxili potensialını üzə çıxarmağa xidmət edir. Bu, müəllimi sadəcə təlim prosesinin icraçısı deyil, təhsil fəlsəfəsinin yaradıcısı səviyyəsinə yüksəldir.

Müəllimin peşəkar inkişafında akmeoloji modelin tətbiqi. Azərbaycan müəllimlərinin peşəkar inkişaf proqramlarına akmeoloji yanaşmanın integrasiyası zəruridir. Bu yanaşma aşağıdakı istiqamətlərdə özünü göstərə bilər:

Birinci, **reflektiv tədris modellərinin tətbiqi.** Müəllimlərin öz tədris fəaliyyətini sistemli təhlil etməsi, təcrübədən nəticə çıxarması və fərdi inkişaf planı hazırlaması akmeoloji refleksiyanın əsas təzahürüdür. Bu istiqamət artıq Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun müəllimlər üçün hazırladığı "Fasiləsiz peşəkar inkişaf" proqramlarında hiss olunmağa başlanıb.

İkinci, **motivasiya və dəyərlər sisteminin formalaşdırılması.** Müəllimlik peşəsi yalnız bilik və metodik bacarıqlarla deyil, həm də mənəvi dəyərlərlə möhkəmlənməlidir. Akmeoloji model bu istiqamətdə "müəllimin mənəvi lider" funksiyasını ön plana çəkir. Təhsil müəssisələrində müəllimin sosial nüfuzunun artırılması, mənəvi mükafatlandırma mexanizmlərinin gücləndirilməsi bu modelin mühüm elementi ola bilər.

Üçüncü, **yaradıcı və innovativ fəaliyyətin stimullaşdırılması.** Müasir Azərbaycan məktəblərində müəllimlərin innovativ təlim texnologiyalarından istifadə bacarığının artırılması, yaradıcı layihələrdə iştirakı üçün şərait yaradılmalıdır. Bu, pedaqoji akmeologiyanın "yaradıcı özünüreallaşdırma" prinsipinə tam uyğundur.

Akmeoloji mühitin formalaşdırılması. Akmeologiyanın praktik nəticə verməsi üçün mühit amili həlledici əhəmiyyət daşıyır. Azərbaycan məktəblərində akmeoloji təhsil mühiti dedikdə, müəllim və şagirdin qarşılıqlı

hörmətə, əməkdaşlığa, yaradıcı azadlığa əsaslanan bir təlim fəzası nəzərdə tutulur. Belə bir mühitdə müəllim özünü təkcə dərs deyən deyil, həm də öyrənən, düşünən, yenilik yaradan şəxs kimi hiss edir.

Akmeoloji mühitin formalaşması üçün aşağıdakı istiqamətlər mühümdür:

- *məktəb rəhbərliyinin müəllim yaradıcılığına açıq münasibəti;*

- *pedaqoji fəaliyyətin yalnız nəticəyə deyil, prosesə və say göstəricilərinə görə də qiymətləndirilməsi;*

- *müəllimlər arasında əməkdaşlıq və qarşılıqlı dəstək mədəniyyətinin təşviqi;*

- *təhsildə psixoloji dəstək və kouçinq xidmətlərinin gücləndirilməsi.*

Bu baxımdan, Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin müəllimlərin mentorluq və kouçinq proqramları üzrə fəaliyyətinin genişləndirilməsi pedaqoji akmeologiyanın prinsiplərinə uyğun real addımlardan biridir.

Akmeoloji liderlik və menecment aspekti.

Pedaqoji akmeologiyanın Azərbaycan təhsilində tətbiq istiqamətlərindən biri də akmeoloji liderlik konsepsiyasıdır. Müasir məktəbin effektiv idarə olunması üçün direktor və rəhbər heyət də akmeoloji düşüncə tərzinə malik olmalıdır. Akmeoloji lider müəllim və şagirdlərin potensialını üzə çıxaran şərait yaradır, məktəbdə humanist və innovativ dəyərləri təşviq edir.

Bu sahədə dünya təcrübəsi göstərir ki, Finlandiya, Sinqapur və Cənubi Koreya kimi ölkələrdə müəllimlərin "akme liderlik" kursları peşəkar inkişafın əsas mərhələsi kimi qəbul olunur. Azərbaycan təhsilində də bu təcrübədən istifadə olunması məqsəduyğundur.

Təhsil islahatlarında akmeoloji yanaşmanın əhəmiyyəti. Akmeoloji baxımdan təhsil islahatlarının əsas məqsədi müəllim və şagirdin şəxsiyyət kimi inkişafına xidmət etməkdir. Dövlət proqramlarında nəzərdə tutulan "şəxsiyyətəyönlü təhsil", "kompetensiyaya əsaslanan kurikulum", "inklüziv təhsil", "müəllim hazırlığında fərdi inkişaf portfeli" kimi anlayışlar pedaqoji akmeologiyanın ideyaları ilə səsleşir.

Bu istiqamətdə həyata keçirilən islahatlar müəllimlərə peşəkar azadlıq, yaradıcı seçim və

özünü təkmilləşdirmə imkanları təqdim edir. Məsələn, 2023–2025-ci illəri əhatə edən "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"nda müəllim peşəkarlığının artırılması, yeni təlim texnologiyalarının tətbiqi və təhsildə humanist dəyərlərin gücləndirilməsi birbaşa akmeoloji yanaşmanın prinsiplərinə əsaslanır.

Akmeoloji yanaşmanın gözlənilən nəticələri. Pedaqoji akmeologiyanın Azərbaycan təhsilində tətbiqi aşağıdakı nəticələri verə bilər:

- *müəllimin özünüdərk etmə və özünü təkmilləşdirmə bacarığının artması;*

- *müəllim şəxsiyyətində yaradıcı və refleksiv mədəniyyətin formalaşması;*

- *tədris prosesində səmərəliliyin yüksəlməsi və şagird motivasiyasının artması;*

- *məktəb mühitində əməkdaşlıq, humanizm və peşəkar etika prinsiplərinin güclənməsi;*

- *təhsil islahatlarının dayanıqlı və dəyərləyəyönlü xarakter alması.*

Beləliklə, pedaqoji akmeologiya Azərbaycan təhsil sistemində müəllimin peşəkar inkişafını təmin etməklə yanaşı, bütövlükdə təhsilin keyfiyyətinə, dəyərlərinə və sosial funksiyasına yeni nəfəs gətirə bilər. Bu, milli təhsil modelimizin humanist və innovativ mahiyyətini dərinləşdirən mühüm istiqamət kimi dəyərləndirilə bilər.

Nəticə

Pedaqoji akmeologiya müasir təhsil fəlsəfəsində müəllimin şəxsi və peşəkar inkişafını prioritet olaraq qiymətləndirən unikal elmi istiqamətdir. Onun əsas ideyası müəllimi yalnız bilik ötürən subyekt kimi deyil, öz potensialını reallaşdıran, yaradıcılıq və refleksiya qabiliyyətinə malik şəxsiyyət kimi qəbul etməkdir. Bu yanaşma müəllimin peşəkar "akme" səviyyəsinə çatmasına, yəni kamilliyə doğru inkişafına xidmət edir.

Tarixi baxımdan pedaqoji akmeologiya XX əsrin ikinci yarısında formalaşmış, B.G.Ananyevin, N.V.Kuzminanın, A.A.Derkaçın və A.A.Bodalevin elmi əsərlərində sistemləşib. Bu tədqiqatçılar insan fəaliyyətinin zirvə mərhələsini – akmeni psixoloji, pedaqoji, sosial və mənəvi aspektlərdə

öyrənib və nəzəri baxımdan əsaslandırırıblar. Bu mərhələlər göstərir ki, pedaqoji akmeologiya yalnız nəzəri konsepsiya deyil, eyni zamanda təhsil prosesində müəllim və şagirdin şəxsiyyət kimi inkişafına dəstək verən praktiki modeldir.

Müasir pedaqogikada akmeoloji elementlər müxtəlif tədris və idarəetmə modellərində öz əksini tapır. Kompetensiya əsaslı təhsil, fasilitativ pedaqogika, sosial-emosional öyrənmə, müəllimlərin fasiləsiz peşəkar inkişafı və innovativ təhsil mühiti bu elementlərin ən aydın təzahürüdür. Akmeologiya müəllimi yalnız dərslər deyən deyil, həm də refleksiv, yaradıcı və humanist fəaliyyət göstərən şəxs kimi inkişaf etdirir.

Azərbaycan təhsil sistemində akmeoloji yanaşmaların tətbiqi müəllimlərin peşəkar inkişafını daha sistemli və şəxsiyyətyönlü edir. Refleksiv tədris, dəyərlər sisteminin gücləndirilməsi, yaradıcı fəaliyyətin təşviqi, akmeoloji mühitin formalaşdırılması və akmeoloji liderlik konsepsiyası bu yanaşmanın praktik nəticələrini təmin edir. Bu həm müəllimin, həm də şagirdin inkişafını dəstəkləyərək, təhsil sisteminin keyfiyyətinə və dayanıqlılığına müsbət təsir göstərir.

Beləliklə, pedaqoji akmeologiya milli təhsil sisteminin humanist, innovativ və şəxsiyyətyönlü mahiyyətini gücləndirən mühüm elmi və pedaqoji vasitə kimi qiymətləndirilə bilər. Onun tətbiqi müəllim peşəsinin nüfuzunu artırır, təhsil mühitində etik və mənəvi dəyərləri yüksəldir və müəllimin özünüreallaşdırmasına şərait yaradır. Bu elmi istiqamət, eyni zamanda, Azərbaycan təhsilinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşmasına və müəllim hazırlığı sahəsində yeni metodik modelin formalaşmasına xidmət edir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

- ¹ 2023–2025-ci illəri əhatə edən "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası".
<https://e-qanun.az/framework/29145>
- ² Ananyev, B.G. (1968). Chelovek kak predmet poznaniya. Moskva.
- ³ Bodalev, A.A. (1995). Psixologiya obshcheniya. Moskva.
- ⁴ Bodalev, A.A. (1998). Psixologiya kommunikatsii i professional'noe razvitiye lichnosti. Moskva.
- ⁵ Derkaç A.A. (2000). Akmeologiya professional'nogo razvitiya lichnosti. Moskva.
- ⁶ Derkaç, A.A. (2004). Pedagogical Akmeology: Theory and Practice. Moskva.
- ⁷ Frankl, V. (1946). Man's Search for Meaning. New York.
- ⁸ Kuz'mina N.V. (1990). Professionalizm deyatel'nosti prepodavatelya vysshey shkoly (akmeologicheskiy aspekt). M.: Izdatel'stvo «Pedagogika».
- ⁹ Maslow, A.H. (1954). Motivation and Personality. New York.
- ¹⁰ Rogers, C. (1961). On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy. Boston.